

men zich door toe-
n. l. bij het
ontwikkelde
bestaat geen
dat bij het
nieuw be-
optrad, in
om ex vivo
wonderlijke
geschiede-
n. l. bij het
ontwikkelde
zingsleer en
dat van een
e meer kan
behandelt,
der gehele
is voor de
wee belang-
te overtuig-
ing van alle
Hender-
id tusschen
r voor de
organismen
harmonisch
verwachten
uit eene
ene Macht,
rijchdomen
planten- en
n besloot

f. Buyten-
ardde, zijn
s vroeger,
ten, welke
chap hem
werd ons
rucht van
r spreekt
jnsel, die
er weten-
ij geloofst.
eef Prof.
te groote
terrein
n, ook
niet tot
it en dat
stenschap
oo beslist
chanisch-
aan, hoe
van de
meer van
agkomen.
voor de
id vervalt,
eid van
rkondigd
oeken en
van de
vende in
n dergene-
en de wij-
enevens
ij geloof-
eiten der
en waar-
een ver-
vijandige
tenschap
aan zijn
eezenlijk
dat is de
verkeij-
sing kan
eiten der
maar al
te spoe-
overeen-

ons tot
teft Prof.
blemen,
e wijzen,
eft. Al
abestaan
looches-
descautes
beschou-
echt op,
ch goed
rekenen
van de
de uit-
voor ons
Vaarheid
spreekt
beziel-
rent het
het hier
Schrift
an deze
et meer
rd op de
antwoor-

chte van
isme en
lat beide
ontstaan
laart ons
natuur,
n citaat
e maakt,
e vraag:
aat:
se toch
en nbg.

362

de Kerk
fat men
cheiden,
he Kerk

is geworden, was het noodzakelijk daar-
tegenover het getuigenis van onze Vaders
te plaatsen, die aldus niet hebben geoordeeld.
Zeker is het volkomen waar, dat zij niet elk
gebrek en niet elke deformatie der Kerk
voldoende achten om zulk een scheiding
van de Kerk met het doel daartegen-
over een nieuwe Kerk op te richten, goed
keurden. Geen Kerk op aarde is volmaakt,
en wanneer men om elk gebrek of elke
zonde, die de Kerk aankleeft, haar ver-
laten mag, dan zou dit tot eindeloze
scheuring en verbodding der Kerk aan-
leiding geven. Al poogde men door separatie
een zuivere Kerk op te richten, straks zou
in deze Kerk door de menselijke onvol-
komenheid weer nieuwe zonde en gebrek
insluipen en een nieuwe separatie noodig
zijn. Een volmaakte Kerk op aarde is nu
eenmaal een onbereikbaar ideaal. Het is
de fout geweest van de Donatisten in de
oud-Afrikaanse Kerk en van de Laba-
disten in onze Gereformeerde Kerken, dat
zij dit ideaal wilden verwirkelijken. En
volkomen terecht is dit pogen, zoowel van
de Donatisten door Augustinus, als van de
Labadisten door onze mannen als Voetius
en a Brakel veroordeeld en bestreden.
Voetius verklaart dan ook uitdrukkelijk,
dat niet bij gelegenheid van ieder gebrek of
iedere tweedracht omtrent zekere ceremoniën
in de Kerk of het kerkbestuur, ja zelfs
niet omtrent sommige leerstellingen punten
de vereeniging met de Kerk moet worden
opgeheven, zoals blijkt uit de voorbeelden
van de Kerk van Corinthe en van Galatie,
want hoewel in deze Kerken vele zoo-
danige gebreken waren, heeft Paulus toch
gezegd, dat hij aan het gezonder deel in deze
Kerken niet den raad gegeven heeft af te
scheiden en een nieuwe Kerk te stichten
(Pol. Ecll. t. I. p. 70). Zoolang dan ook
in een Kerk nog hoop is op grondig herstel,
of de toestand van zulk een Kerk nog
tusschen hoop en vrees in is meent Voetius,
dat men niet op eigen gezag op zulk een
plaats een nieuwe en afgescheidene Kerk
mag stichten tegenover de bestaande Kerk;
wil men zich bij de bestaande Kerk om
hare gebreken niet aansluiten, dan moet
men op zichzelf blijven staan of naar een
andere plaats verhuizen, waar een betere
Kerk gevonden wordt. (t. I. p. 68).

Maar hoezeer Voetius dus een vijand is
van elk onnoodige en willekeurige afschei-
ding, het recht tot afscheiding zelf erkent
hij ten volle, wanneer n.l. gebieken is, dat
het bederf, dat in de Kerk insloep, onge-
neest is. Zelfs noemt Voetius onder de
eigenschappen der geïnstitueerde Kerk haar
oplosbaarheid. Een plaatselijke Kerk, zegt
hij, kan n.l. wettiglijk opgelost en onbon-
den worden en ieder van hare leden zich
naar elders begeven en aldaar zich bij een
reeds georganiseerde Kerk aansluiten of
tegelijk met anderen een nieuwe Kerk (zo
er in die plaats geen is) stichten. Zulke
gevallen kunnen zich voordoen in geval
van vervolging of ook van zulk een *voort-
kerkend en overheerschend bederf, dat er
geen genezing meer mogelijk is*. In dit laatste
geval kan ook in dezelfde plaats, waar de
vorige kerk ten eenenmale, of wel wat haar
gezonde deel betreft, opgelost is, een nieuw
kerkelijk lichaam verzameld en geïnstitueerd
worden, hetzij openlijk hetzij in 't geheim,
al naar de omstandigheden dit meebrengen.
Op dien grond verdedigt hij dan ook het
recht van ieder lidmaat om ter wille van
rechtvaardige redenen de kerkelijke ver-
binding en gemeenschap hetzij uitdrukkelijk
en onder protest, hetzij stilzwijgend op te
zeggen en aldus zich af te scheiden van
het kerkelijk instituut, waarvan men vroeger
lidmaat was. (t. I. p. 21, 22).

Het recht tot zulk een afscheiding staat
dus vast. Toch kan er zeker geschil bestaan
over de vraag, of de toestand van een
Kerk reeds zoo is geworden, dat het tot
zulk een afscheiding komen moet. Ook
deze vraag behandelt Voetius uitvoerig
(t. I. p. 69, 70). Wat moet gedaan worden,
vraagt hij, wanneer er verschil is en het
eene deel der Kerk wil, dat zij onthouden
zal worden, omdat zij tijdt aan eenig gebrek
in de ceremoniën en het kerkbestuur, zoodat
een nieuwe kerk moet geformeerd worden,
en het andere deel beweert, dat de Kerk
in stand moet gehouden worden, omdat
zij nog altoos een ware Kerk is? Voetius
antwoordt daarop, dat het zonder twijfel
waar is, dat zoowel de plaatselijke Kerk
als het verband, waarin deze Kerken ver-
eenigd zijn, wel eens opgelost of verbroken
moet worden, bijv. wanneer er vrees bestaat
van een onmiddellijke verleiding of bederving
door een onwederstaandelijke macht in zulk
een Kerk of Kerkverband ingebrecht. Als
voorbeeld van wat hij daarmede bedoelt,
wijst hij naar hetgeen in zijne dagen met
de Engelse Kerken in ons land geschied
was. In het jaar 1628 waren deze
Engelse Kerken met behulp van gedepu-
teerden der Nederlandsche Synoden in een
Synodale correspondentie vereenigd ge-
worden en de Overheid had daaraan haar
zegel gehecht. Maar hoewel alle Engelse
predikanten, zoowel de leger-predikanten
als de plaatselijke kerkdienaren, zich bij
deze Synodale correspondentie, waardoor
de Engelse Kerken in ons Vaderland
een geheel vormden, aansloten, is dit beslist
geweigerd door de predikanten en ouder-
lingen van de Engelse Kerken te Am-
sterdam en Leiden, en later hadden ook
de andere Engelse Kerken in Nederland
dit voorbeeld gevolgd en de reeds aange-
gane correspondentie weer verbroken. De
oorzaak hiervan was, dat de Engelse
gezaant eenige gedeputeerden van deze
Engelse Synode bij zich had laten komen
en hun te kennen had gegeven, dat het
de wil van zijn Koning was, dat door hem
een van de Synodale dienaren tot Synodaal
deputaat zou worden gekozen. Zoodra dit aan
de Synode bericht werd, was dit voldoende
voor deze Kerken om het Synodaal verband
te verbreken, omdat men dachtte, dat de
Koning aan de Engelse Kerken in Hol-

land een hiërarchisch bestuur wilde op-
leggen en hier dezelfde ceremoniën als in
Engeland wilde invoeren. Voetius nu keurt
deze daad van de Engelse Kerken niet
alleen volkomen goed, omdat de kerkelijke
vereeniging dient tot opbouwen en niet
tot afbreken, maar hij voegt er uitdrukke-
lijk aan toe, dat hetzelfde evenzeer had
moeten geschieden als de vereeniging ener
bijzonder Kerk was tot stand gebracht,
m.a.w. dat ook een plaatselijke Kerk in
zulk een geval had onthouden moeten
worden, liever dan haar aan zulk een ge-
vaar bloot te stellen.

Er behoeft aan deze uit-praken van
Voetius wel niet veel toegevoegd te worden.
Ze spreken duidelijk genoeg voor zichzelf.
Waar men in de Hervormde Kerk telkens
beweert, dat men zich nooit van de Kerk,
waarin men geboren en opgevoed is, mag
afschieden, stelt Voetius de oplosbaarheid
en ontbindbaarheid der Kerk als een eigen-
schap van de Kerk en handhaaft hij op
dien grond het recht en den plicht van
elk geloovige, om zich van het kerkelijk
instituut waartoe hij behoort af te scheiden,
wanneer het bederf in deze Kerk ongenees-
lijk is. En al is er nu zeker verschil van
mening mogelijk, of de ziekte, waaraan
de Hervormde Kerk lijden is, geneezig
toelaat of niet, dit verschil van opvatting
kan nooit beslissen over het recht van
scheiding. Zij, die de krankheid ongenees-
lijk achten, kunnen niet anders doen dan
met een Kerk, waarin het bederf aldus
overheerschend is geworden, breken. En
al mogen nu degenen, die in de Kerk
achterblijven, deze diagnose van het ziekte-
geval onjuist achten, en nog de hoop op
herstel niet opgeven, toch geeft dit hun
geen recht om degenen, die anders oorde-
elen en daarom van de Kerk zich af-
zonderen, van valsche separatisme te
beschuldigen. Want in zulke gevallen heeft
een ieder te handelen naar eigen inzicht
en kan de een den ander zijn oordeel niet
opdringen. Hier staat of valt een legitiem
zijn eigen heer, gelijk de Apostel Paulus
het uitdrukt. Wat alleen niet aangaat is,
dat men in de Hervormde Kerk telkens
principeel het recht ontkent om zich af
te scheiden van een Kerk, zelfs al laat
deze het kwaad ongestraft in haar midden
voortwoekeren. Daarmede komt men in
strijd met het Gereformeerde Kerkrecht
niet alleen, maar met heel het verleden
van onze Protestantische Kerken. Het was
Rome, dat de onontbindbaarheid en onop-
losbaarheid der Kerk leerde en daarom
elke poging om van de bestaande Kerk
zich af te scheiden, als zonde van sectarisme
veroordeelde. En het is het Protestantisme
dat daartegenover de ontbindbaarheid en
oplosbaarheid der Kerk heeft geleerd. De
geïnstitueerde Kerk is niet het wezen, maar
slechts de tijdelijke vorm, waarin de ware
Kerk, het lichaam van Christus, zich open-
baart. Dat is de diepste grond van het
verschil. Van de ware Kerk, d.w.z. van
het lichaam van Christus, kan en mag
niemand zich afscheiden. Zij is de moeder
der geloovigen. Want niet het aardsche
Jerusalem, 'de zichtbare en tastbare Kerk',
maar het Jeruzalem dat boven is, dat is
ons aller moeder. (Gal. 4: 26). Men scheidt
zich van deze moederkerk niet af, wanneer
men met de geïnstitueerde Kerk breekt,
omdat deze van Christus afgeweken is.
Veel eerder kan dit breken met en verlaten
van het tijdelijke openbarings-instituut van
de Kerk dienen om een nieuw instituut in
het leven te roepen, waardoor die ware
Kerk van Christus veel beter tot open-
baring komen kan. De vorm kan verbroken
worden om het wezen te redden. Daarin
ligt het recht om van den kerkvorm te
scheiden. En het is een verzakking van
ons Protestantisch bewustzijn, een buigen
naar het Roomsche Kerkbegrip, wanneer
men de oplosbaarheid van de geïnsti-
tueerde Kerk ontkent en het recht tot
afscheiding principeel bestrijdt.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

»Ds. G. Wisse. De dood en het hiernamaals.
Leiden, Bauman & de Kler, 1918.

II.

Ik kom thans tot de laatste 10 hoofdstukken.
Hun titels zijn: Eeuwige straf. Hoe is het
levensovergang van de overzijde? Aan de over-
zijde kennis van de dingen hier? Over het
wederzien en herkennen hiernamaals.
Spirituisme. De eeuwige rampzaligheid. De
ewige gelukzaligheid. De wederopstanding.
De vernieuwde schepping en Zigt op de
Afreris gerid.

Ook nu weer zal ik samenvatting van den
inhoud verbinden met wat ik op den inhoud
mocht hebben aan te merken.

Boven het eerste van de laatste tien hoofdstuk-
ken, staat: Eeuwige straf. De inhoud van dit 9e hoofdstuk zou zeker
duidelijker in het opschrift zijn uitgekomen
indien er boven stond: »Voorwaardelijke onsterf-
elijkheid». De grachte Schrijver is zich blijkbaar
later van dit gemis aan duidelijkheid bewust
geworden, want in de inhoudsopgave vind ik
IX. VOORWAARDELIJKE ONSTERFELIJKHEID (of
is de straf eeuwig?).

Daarmee zijn wij er.
Het gaat toch in dit hoofdstuk tegen de leer
der »conditioneële onsterfelijkheid» of m.a.w.,
dat een mensch blijft voortleven onder beding,
dat hij »bekeerde» sterft. Is aan dit beding niet
voldaan, dan wordt hij, volgens deze leer, vroeg
of laat vernietigd.

Dere leer, in den nieuweren tijd door den
Amerikaan Ch. F. Russell weer voorgedragen
en ook ten onzent verkondigd, zoekt haar stem-
punt in de *harmatichtheid* Gods.

'n *Gevoels*-argument dat, zoals Wisse terecht
opmerkt, »met een zuiver redelijk rechtsbegrip
geen rekening houdt.

Maar bovendien is deze leer een dwaaleer,
wilt zij vlak in strijd is, zoals dan ook wordt
aangevoerd, met duidelijke uitspraken der Schrift
als Daniel 12: 2 en Math. 25: 46.

Het ware wellicht niet ondienstig geweest
ook nog te verwijzen naar wat onze H. C. op
vraag XI antwoordt.

En als Wisse het op p. 88 in dit hoofdstuk
over het begrip »ewigheids» heeft, zou het,
ter verduidelijking van dat begrip, voor velen zijner
lezers, zeker niet ondienstig zijn geweest indien
hij even gewezen had op het verschil tusschen
»eendracht» en »onsindig». Op de eindeloos
voortdurende rechte lijn of de »slechte» en op
de in haar aanvangpunt terugkerende gebogene
of de »ware» onzijdigheid, waarvan de cirkel
het zinnebeeld is. Op de onzaligheid van het
eindeloos vergeefsche begeeren en de zaligheid
der onzijdigheid bevrediging.

Ik weet, dat mijn vriend Wisse deze dingen
weet.

Maar waarom ze dan ook hier niet gezegd?

Er is eeuwigheid en eeuwigheid.
En tegenover de eeuwigheid der zaligheid
zou de eeuwigheid der onzaligheid, die, naar
Schrift en Bijbel, den onbekeerde wacht,
des te scherper zijn uitgesproken.

Met dit al staan er in dit hoofdstuk, waarin
enkel wordt aangevoerd, dat den onbekeerde
geen vernietiging, maar eindeloos onzaligheid
wacht, aangruppende gedachten te lezen.

Volgen drie hoofdstukken — 10, 11 en 12 —
die, wilt zij gaan over het *hiernamaals* in het hiernamaals,
weer zijn sam te nemen.

Uit de gegevens der Schrift tracht de Schrijver
af te leiden wat de »vorm» of het »hoe» van
het »leven» en dan bepaald van het »bewustzijn»
na het sterven en tot de opstanding, zoo bij de
onzaligen als de zaligen zal zijn (h. 10).

Daarbij bedient hij zich van den sleutel der
analogie.

Mde op grond van het feit, dat de Schrift
den bewustzijnstoestand der gestorvenen vaak met
dien der slapenden vergelijkt, ziet hij een analogie
of overeenkomst tusschen hun bewustzijnstoestand
in het hiernamaals en ons »nachtbewustzijn»
hier.

Terecht ziet Wisse echter, dat, wanneer men
met de gegevens der Schrift te rade gaat, het
punt van overeenkomst of het derde der ver-
gelijking hier niet zit in wat men bij ons
»nachtbewustzijn» onderscheidt als »diepslaap».

Bewustzijn, »weet» hebben van wat in ons
eigen wezen omgaat, is niet de ziel, maar is een
toestand van de ziel. Zoolang nu ziel en
lichaam vereenigd zijn, hebben wij, heeft ons
ik, in den diepslaap, geen weet althans niet
van wat in ons eigen lichaam omgaat, iets wat
de schrijver had kunnen verduidelijken aan
Gen. 2: 21. Of wij, of ons ik, dan toch nog
»weet» heeft van zichzelf en van wat in de ziel
omgaat, zou ik niet zoo kras durven verzekeren
als Wisse het hier doet. Dan, hoe dit zij, uit
de gegevens der Schrift is wel met zekerheid
af te leiden, dat zielen der gestorvenen niet
zullen verkeeren in een toestand van bewust-
loosheid. Zonder teksten als, enerzijds Openb.
14: 11 en anderzijds Openb. 6: 9 te noemen,
verwijst hij naar die gegevens wanneer hij op
h. 92 schrijft: »De verlorenen hebben geen
rust, dag noch nacht, en de gezaligden roepen
van onder het altaar: »zij zingen».

Goed ben ik het dan ook weer met den
schrijver eens, dat de leer van den »zielelaap»
of der *PSYCHOPANNUCHIE*, een woord »waar-
psychische (ziel), pan (al of geheel) en nuch (nacht)
ait, reeds door KALVIN bestreden, als onschrij-
tuurlijk moet afgewezen.

Dat noehans de Schrift den bewustzijnstoestand
der gestorvenen vóór de opstanding, vaak met
dien van slapenden vergelijkt en daarbij dus
doet denken aan ons »nachtbewustzijn» tegen-
over ons »dagbewustzijn», kan dan ook niet
anders worden verstaan, dan, zoals Dr. Wisse
het ook doet, dat er een punt van overeen-
komst, een derde van vergelijking is tusschen
den »vorm» of het »hoe» van het bewustzijn
der zielen in den »staat der afgescheidenheid»
en den »vorm» of het »hoe» van ons bewust-
zijn in den droom.

In ons droomen toch, als de poorten der
sinnen gesloten zijn, hebben wij, heeft ons ik,
»weet» van wat in onze ziel omgaat, zij het
dan ook niet in die mate of met dien graad
van helderheid, als wanneer de vorm van ons
bewustzijn zich weer gewijsd heeft tot het
»dagbewustzijn» na het ontwaken.

En daaruit valt, zoals de auteur, zonder zich
wassen vleugelen der bespiegeling aan te schieten,
ook doet, afleiden, dat er bij den bewustzijn-
toestand in het hiernamaals even als in bij den
bewustzijnstoestand waarin wij, als wij droomen,
in het *hieden* verkeeren, wel beaf van *duur*,
maar niet van *tijd* is; herinnering aan wat in
het heden doorleefd is; beleving van wat dan
zal worden doorleefd.

Toch geldt ook hier, dat gelijkheid nog geen
eenzijdigheid is. Immers, en Wisse al dit wel
toestemmen, bij den bewustzijnsvorm in het *hiernamaals*
zal niet als bij den bewustzijnsvorm in
ons droomen *hier*, het willen zijn uitgescheiden;
niet daar, gelijk hier »a onbestuurde gedachten-
geveel wezen.

Treffend is aan het slot van dit hoofdstuk de
opmerking over de vormwijziging van het be-
wustzijn bij JAHANN's dochterje, NAH's jongeling
en LAZARUS na hun opwekking door Christus,
in verband met hun uitsmedeelen van wat
zij tusschen hun sterven en die opwekking
hadden beleefd. Het was er toch mee, zegt
hij met zoveel woorden, als wanneer wij
in ons wakend bewustzijn alle herinnering
missen aan de belevingen van ons droomend
bewustzijn. Met dit 10e hoofdstuk heeft de
schrijver zich den weg gebaand tot de twee
andere hoofdstukken. Tot hoofdstuk 11, waarin
hij een antwoord tracht te vinden op de vraag
naar het, in den staat der afgescheidenheid,
kennen van het gebeuren in deze wereld.

Op grond van beronnen en beroken egeere
der desbetreffende teksten besluit hij dan, dat
er enkel bij de gezaligden zulk kennen is en
dan nog alléén, hetzij door wat men »helder-
ziendheid» zou kunnen noemen, hetzij door
mededeeling van de engelen of van Christus
zelf, omtrent de dingen, die hier op aarde in
betrekking staan tot Gods Kerk (h. 11).

En in denzelfden weg komt hij dan in hoofdstuk
12 tot het resultaat, dat er in het hiernamaals
zoo tusschen de onzaligen als tusschen de
zaligen wel een wederkeerige herkennen is,
maar dat de aardse verhoudingen waarin zij
tot elkander hebben gestaan, zoals die van
echtgenooten, ouders en kinderen, dan afgedaan
hebben.

Volgt, als No. 13, het: SPIRITUISME.

Niet zoo vreemd als het oppervlakkig wel
lijkt, want Ds. Wisse beantwoordt daarin de
vraag: »Is er tusschen gestorvenen en nog
levenden eenige betrekking mogelijk?» Deze
vraag toch is, sedert in de tweede helft der
vorige eeuw het geloof aan »spok» weer op-
leefde, *erker up-to-date*.

De schrijver, die, onder ons, specialist is
in bestrijding zoowel van »NIEUWE-THÉOSOPHIË»
als van SPIRITUISME, beantwoordt de hierboven
gestelde vraag ontkennend.

Ik ga daarin geheel met hem mee.

En al denk ik omtrent »satanische invloeden»
bij het spokengeloof ook anders dan hij, toch

acht ik, al was het alleen maar ter voorkoming
van vaak op krankzinnigheid uitlopende be-
wustzijns-ontroddering, de lezing van dit hoofdstuk
niet waardeloos.

De twee hoofdstukken 14 en 15: EEUWIGE
RAMPZALIGHEID EN EEUWIGE GELUKZALIGHEID
deem ik weer samen.

Dat over de eeuwige rampzaligheid sluit aan
bij dat over: EEUWIGE STRAF (h. 9). Werd
daarin op grond van de Schrift aangevoerd,
dat er eeuwige straf is, hier wat die eeuwige
straf zal zijn.

De bekende begripsbepaling van »straf»:
»kwaad des lijdens wegens kwaad van doening»,
ware hier te vermelden niet overbodig geweest.

De Schrijver zet voorop, dat de Schrift ons
omtrent de eeuwige rampzaligheid der verlorenen
»weinig in bijzonderheden inlicht», en ook, dat
waar zij spreekt van »vuur, vlam, worm en
duisternis», dit figuurlijk dient te worden ver-
staan, omdat de ziel, tusschen sterven en op-
standing, haar lichaam mist. Maar dan wijst
hij ook op de ontzettende werkelijkheid waar
deze en andere beelddraak op heen duidt. Op
de Godvertrouwen, het ervaren van Zijn toorn,
de beschuldiging der conscientie en het samen-
zijn met duivelen en hun mede-verlorenen.
Terecht wijst Dr. Wisse er tevens op, dat meer
dan vaak geschiedt, de prediking der »verdoemenis»
of der »ewige rampzaligheid» ge-
hoord moet worden naast die »der eeuwige
gelukzaligheid».

Van de laatste zegt hij (h. 15), dat ook hier
de leer der Schrift veelal beelddraak is, maar
een beelddraak die de gedachte wekt aan
schoonheid, reinheid, vreugde en zaligheid. Aan
verloof zijn van pijn en smart; van lijd en
rouw; aan gemeenschap met en genieting in
God en Christus, aan het samenlijden met heilige
engelen en ontzondigde mede-gezalgden.

In hoofdstuk 16: WEDEROPSTANDING zet de
schrijver voorop, dat in den »staat der af-
gescheidenheid» de toestand, zoo der verlorenen
in de hel, als der behoudene zielen in den hemel
en voorloope, een nog met voltooide is. En in
de wederopstanding des lichaams aanvaard
beiden met ziel en lichaam hun eeuwig staat.
Die opstanding zal tot stand worden gebracht
door Christus bij zijn wederkomst ten oordeel.
Terecht wordt hier opgemerkt, dat de Schrift
ons wel leert dat er een opstanding der ver-
lorenen is, maar toch *onzonderheid* handelt over
de opstanding der *gebovigen* en waarvoor dan
1 Cor. 15 het klassieke hoofdstuk is.

Op grond van deze en andere gegevens der
Schrift besluit onze schrijver, dat er in strikten
zin geen opstanding des vleeschs, maar des
lichaams zal zijn; geen schepping van een nieuw
lichaam, maar herschepping van het aardse
lichaam uit zijn, in de kracht des Heiligen
Geestes bewaarde, levenskiem; geen natuurlijk,
maar een »geestelijk» lichaam, niet uit »geest»
bestaan, maar aan andere wetten onderworpen.
doch ook zóó, dat het, evenals ons aardse
lichaam, dat aangelegd was op de verbijzonder-
ing onzer door God geschapen ziel, de ver-
bijzonderingen in geslacht, naturel, en karakter
al vertoont; en dus herkenbaar wezen.

Aan het slot de treffende vergelijking met
de »steenkool» als het »natuurlijk» en den
»dianant» als het verheerlijkt »opstandings-
lichaam».

Hoofdstuk 17 zet de »vernieuwde schepping»
in verband met het als *profeten* God en Zijn
werken kennen; als *profeten* Hem dienen; als
koningen met Christus heerschen in Gods weder-
geborene wereld, waarin al Zijn verkorenen in
gelukzaligheid gelijk, in heerlijkheid onderschei-
den zullen wezen.

Het boek eindigt met de ernstige tot zelf-
beproeving stemmende vraag aan den lezer:
»Zijt gij voor de afreis bereid?» (h. 18).

Ds. Wisse heeft met dit zijn jongste boek te
schrijven een voortreffelijk werk verricht.

Hij heeft er ons blikken in de openbaring
omtrendood en hiernamaals mee doen slaan,
ons zoo noodig om, bij het »gedenken te leven»
het »gedenken te sterven» niet te vergeten.

Men koop en leze het tot eigen opbouw en
vertooring.

Men koop en geve het ter lezing aan die
van »ewigheidsgedachten» vervulden, welke
aan hun kerkgeloof reeds ontsponken, aan het
Schriftgeloof dreigen te ontsinken.

Maar ook geve men het ter lezing aan die
van »ewigheidsgedachten» vervulden, welke bij
hun »God-zoeken» zoo dwalen, wij zij meenen
Hem te vinden buiten en zonder die Schrift waarin
de eenig-Waarachtige aan de zoekenden Zich-
zelf en wat hun wacht in den dood en het
hiernamaals, bekend maakt.

G.

Buitenland.

Zwitserland. Hersteller der verbroken
gemeenschap onder de Protestan-
ten gezocht.

De Bernsche »Synodalarat» heeft aan de andere
Zwitserse Kerken den voorstel gedaan, het
Amerikaansche kerkelijk Concilie tot het saam-
roepen van een algemeene conferentie der
Evangelische kerken uit te noodigen, omdat de
Christelijke gemeenschap, in het bijzonder met
het Duitsche Protestantisme, weer te herstellen.
Daar dit voorstel bij de Zwitserse kerken van
het Westen, waar de Fransche taal en de
Fransche geest den boventoon heeft, op tegen-
stand stuitte, werd het op een buitenge-
wone vergadering van de Zwitsersche Kerk-
elijke Conferentie die op 28 Jan. l.j. gehouden
werd, door den Bernschen Synodalarat terug-
gevoerd.

De hoogleraar Hadorn gaf daarover zijn
leedwezen te kennen, er op wijzende, dat de
Roomsche gerichten de door den oorlog nooit
verbroken gemeenschap op nieuw wisten te ster-
ken en te documenteeren, terwijl ook de rooie
Internationale eene eerste conferentie te Bern
hield, waarop de Duitse en Fransche socia-
listen den hand der internationale gemeenschap
weder zochten aan te knoopen. Prof. Hadorn
betreurt het, dat de Protestantsche of Evan-
gelische kerken gelijk hij ze noemt, niet in staat
zijn over het doode punt heen te komen.

Wat ons betreft, het verwoert ons niet, dat
tot duaver de pogingen, die bij Roomsche gein-
den en Socialistien aanvankelijk gelukten, bij Protes-
tanten niet slaagden. Roomsche gein-
den en Socialistien hebben eenzelfde belijdenis
en behoeven tot eenzelfde kerkelijke organisatie;
ook de Socialistien zijn één in hunne omtrekken en één in hetgeen
zij voor waarheid houden; zij zijn ook goed
georganiseerd. Bij de Protestanten ontbreekt:
zooel eenheid van organisatie als eenheid in
belijdenis; men noemt Protestanten zulken
die de Geref. belijdenis beamen, maar ook de

zulk en deze gansch verwerpen. Velen die
Protestanten genoemd worden, staan wat huine
belijdenis betreft dicht bij de Roomsche gein-
den dan bij de z.g. Unitariërs in Engeland, die
de Heilige Drie-eenheid verwerpen, of bij de
leden van den Protestantenvond in Nederland.
En wat de organisatie betreft, is van eenheid
onder de Protestanten geen sprake. Volgens ons
zou een conferentie als de Berner »Synodalarat»
voorstelde, niet veel kunnen uitwerken. Wel zou
er veel goeds kunnen tot stand komen wanneer
belijders des Heeren uit verschillende Kerken
te samen kwamen om den Heere te smaken,
dat de verbroken gemeenschap hersteld werd.
Wij belijden als een stuk des geloofs »de ge-
meenschap der heiligen». En als deze verbroken
is, moet er geworsteld tot zij weder hersteld is.

Gemengd Nieuws.

Het Edinburger zendingcongres uitengespat.
Volgens het tijdschrift voor »Missiöskunde» (1, 1919)
is met toestemming der Amerikaanse zending-
genootschappen op een vergadering van de Britsche
Zendinggenootschappen, die in juni 1918 gehouden
werd, het permanent comité van het Edinburger
wereldcongres voor de Zending buiten werking
gesteld, omdat het gedurende den oorlog gebieken
was krachteloos te zijn. In plaats van dit comité heeft
men een nieuwe internationale commissie, een
nood-comité, gevormd. Deze Commissie heeft John
Mott als voorzitter en tegelijk met hem het bureau,
den »état» en de taak van het Edinburger comité
overgenomen. Men heeft op die manier de Duitse
missies van het internationale zendingleven uitgespa-
scheid. Zeker is dit het antwoord op het protest
dat in 1917 door de Duitse leden van het Edin-
burger Comité werd aangeteekend tegen het langer
zitting hebben van John Mott en twee andere
leden, wijs der kennelijk op politiek- en zending-
gebied in een aan Duitsland vijandigen zin
werkzaam waren geweest.

Godsdienstfeestingen op 1 Mei. Het Ev. Luth.
Landscapstorie van Saksen heeft door de Super-
intendenten de vraag aan kerkeraden en verschei-
den verenigingen laten doen, of men op 1 Mei
als een rustdag niet gelegenheid zou willen geven
voor een Godsdienstfeesting. Men zou er niet
mede te kennen geven, dat men met het socia-
l-democratisch feest mededeel. Bij de meeste ker-
keraden heeft deze vraag groote bevreemding
gewekt, terwijl alle Christelijke en vaderlandslievende
mensen daardoor diep zijn ontroerd. Geen won-
der. Waar moet het heen als een kerkbestuur het
er op aanlegt, een dag die tot hertoe demonst-
ratief gebruik werd door een richting die vijandig
staat tegenover kerk en religie, als hare partijdag,
door een Godsdienstfeesting als het ware te wijden?
Het volk zal dit opvreden van het Saksische kerk-
bestuur beschouwen als een onbegrijpelijk tege-
moetsamen aan hen, die voor het oogeblik de
macht in handen hebben.

WINCKEL.

Officiële Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:
De jaarlijksche samenkomsten der Vereeniging
voor Hooger onderwijs zullen dit jaar van groot
belang zijn.

Op Woensdag 2 Juli zal in het gebouw
»Kunstmin» te Dordrecht de wetenschappelijke
samenkomst onder leiding van Prof. Dr. H.
Bavinck worden gehouden, waar een tweetal
referaten besproken worden.

Het eerste referaat is van Dr. J. Hekman, direc-
teur van het Gemeentelijk ziekenhuis te Rotterdam,
en getiteld: »De betekenis van nerveuse en psy-
chische invloeden voor het ontstaan en het verloop
van inwendige ziekten» het tweede, getiteld: »De
God Israels en de goden van Babel», is van
Prof. Dr. C. van Gelderen.

Als andere jaren zullen deze referaten (die
reeds ter perse zijn) voor belangstellenden
verkoopbaar zijn tegen den prijs van f 0.50. Be-
stellingen daarvoor worden ingewacht aan het
Bureau, per postwissel groot f 0.50. Aan de
wetenschappelijke samenkomst kunnen alleen
deelnemers zijn, die een wetenschappelijke opleiding
hebben genoten en